

Yaşar Əzimağa oğlu Məmmədov

UOT: 338; JEL: G29

Azərbaycan Respublikasında audit xidmətinin müasir inkişafı və nəticələri

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan Respublikasında audit xidmətinin müasir inkişaf səviyyəsi bir sıra məqamlardan qiymətləndirilir. Audit xidmətinin növlərindən istifadə vəziyyəti və bu xidmətin regional inkişaf səviyyəsi də dəyərləndirilir. Audit xidməti üzrə əsas göstəricilərin ölkənin makroiqtisadi göstəriciləri ilə müqayisəsinə diqqət yetirilməklə, xidmətin inkişafına bu baxımdan da nəzər yetirilir. Audit xidmət bazarının inkişaf problemləri irəli sürülməklə, onların aradan qaldırılmasının əsas istiqamətləri göstərilir.

Açar sözlər: audit, xidmət bazarı, regional inkişaf, qanunvericilik bazası, audit subyektlər.

Giriş

Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatının bazar münasibətlərinə uyğunlaşması, onun dünya iqtisadi sistemə inteqrasiyası və bütövlükdə cəmiyyətin demokratikləşməsi prosesi beynəlxalq standartlara cavab verən maliyyə nəzarəti forması kimi audit sisteminin inkişafına səbəb olmuşdur. Azərbaycanda aparılan iqtisadi islahatlar çərçivəsində bütövlükdə maliyyə nəzarəti sisteminin, o cümlədən auditin beynəlxalq tələblərə uyğunlaşdırılması sahəsində mühüm addımlar atılmışdır.

Audit xidmət bazarının əsas göstəricilərində baş verən dəyişiklik

Azərbaycanda iqtisadi inkişaf prosesləri, qanunvericilik bazasının tədricən bazar münasibətlərinin tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsi audit xidmətinin inkişafı üçün real imkanlar yaratmaqdadır. Bütün bu müsbət irəliləyişlər eyni zamanda audit xidmətinin müasir tələblər baxımından təşkili və təkmilləşdirilməsi zərurəti ilə sıx bağlıdır [1;2;3]. Lakin, audit xidmətinin müasir inkişaf səviyyəsi digər sahələrlə, xüsusilə də xidmət sahələri ilə müqayisədə kifayət inkişaf etməmişdir. Bütün bunlara baxmayaraq bu xidmət sahəsinin inkişafında irəliləyişlər müşahidə olunmaqdadır. Belə ki, ölkədə həyata keçirilən iqtisadi islahatlar iqtisadiyyatın və onun sahələrinin inkişafına öz təsirini göstərmişdir. Xüsusilə də 1996-cı ildə mühüm bazar infrastrukturunu kimi yaradılan audit xidməti ölkədə maliyyə nəzarətinin müasir və səmərəli bir növü kimi özünü göstərmiş və inkişaf səviyyəsi ilə müşahidə edilmişdir. Bu sahənin 20 ildən artıq fəaliyyəti dövründə o, kifayət qədər təşkilatlanmış və xidmət sferasını genişləndirmişdir.

Qrafik 1.

Audit xidmət bazarında yerinə yetirilmiş müqavilələrin artım dinamikası (ədəd).

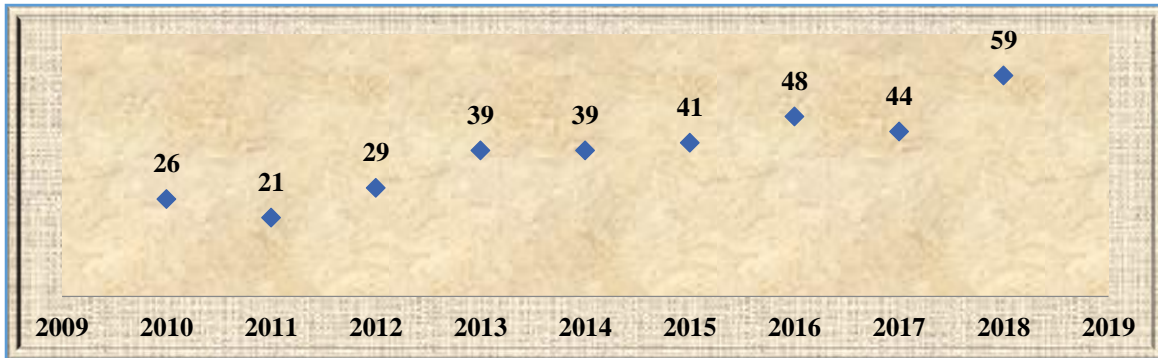

Mənbə: Qrafik 4; 8 məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Ölkədə son on ildə bir çox sahələrdə olduğu kimi audit xidməti bazarında da müsbət inkişaf meylləri nəzərə çarpmaqdadır. Belə ki, bu dövr ərzində audit xidməti üzrə bağlanan və icra olunan müqavilələrin sayı 1,4 dəfə artmaqla 3943 təşkil etmişdir [4; 8]. Mövcud artım, əsasən mövcud müqavilələrin müxtəlif iqtisadiyyat sahələri üzrə icrası ilə bağlıdır. Eyni zamanda, müqayisə edilən dövr ərzində müqavilələr üzrə göstərilən xidmətlərin həcmində də artım meyili nəzərə çarpmışdır. 2010-cu illə müqayisədə 2018-ci ildə xidmət bazarında icra olunan müqavilələrin həcmi 2,3 dəfə artmaqla 59 milyon manat təşkil etmişdir [4;8]. Həmin dövrdə müqavilə məbləğləri üzrə orta illik artım tempi 10% səviyyəsində nəzərə çarpmışdır.

Qrafik 2.

Audit xidmət bazarında icra edilən müqavilələrin dəyəri (mly.manat).

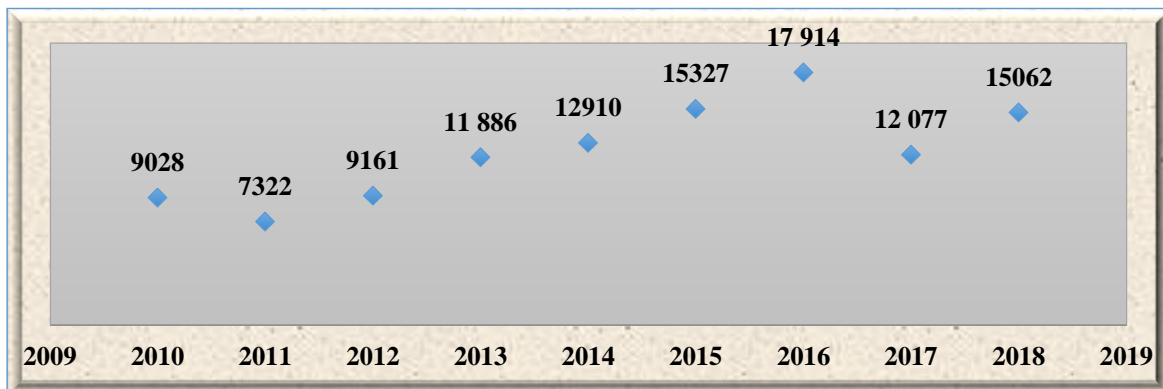

Mənbə: Qrafik 4; 8 məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Audit xidmətinin inkişafa başladığı 1996-cı ildə göstərilən xidmətlərin həcmi 3 milyon manatdan - 2018-ci ildə 59 milyon manatadək olmaqla 20 dəfəyə yaxın artması ilə müşahidə edilməkdədir. Lakin, belə artıma baxmayaraq ölkənin makroiqtisadi göstəriciləri ilə müqayisədə audit xidməti üzrə əsas göstəricilər çox aşağı səviyyədə qalmaqdadır. Belə ki, ölkədə ÜDM-in tərkibində audit xidmətinin payı 1996-cı ildə 0,1%-dən də aşağı olduğu halda, 2018-ci ildə bu göstərici daha da aşağı düşməklə 0,01%-i də keçməmişdir [4,8;9]. Xidmət bazarında icra edilən müqavilə xidmətlərinin orta dəyərində də artım meylləri nəzərə çarpmaqdadır. 2010-cu illə müqayisədə 2018-ci ildə göstərilən audit xidmətlərinin orta müqavilə dəyəri 9028 manatdan 15062 manatadək olmaqla, 1,7 dəfə artması ilə diqqəti cəlb edir.

Qrafik 3.

Audit xidməti üzrə orta müqavilə məbləği (manat)

Mənbə: Qrafik 4; 8 məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

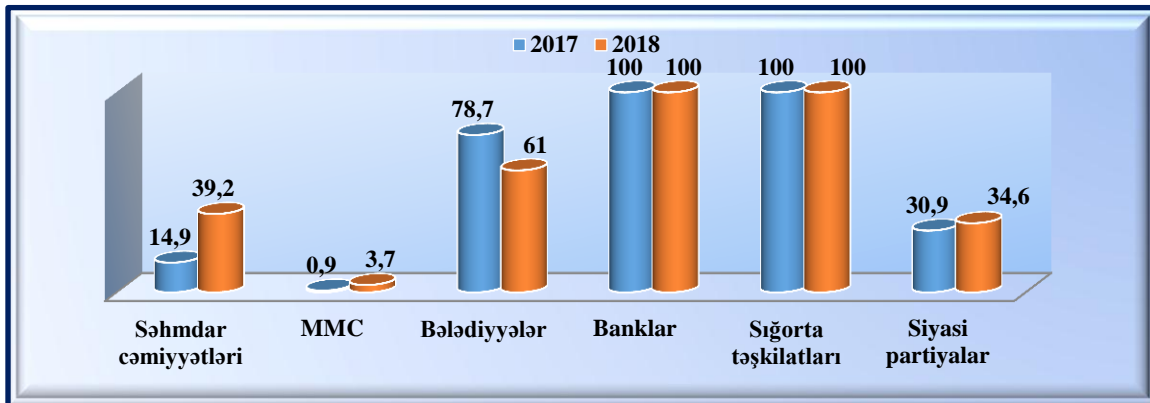
Audit xidmətinin növləri üzrə inkişaf meyilləri

Audit xidməti üzrə göstərilən xidmətlərin tərkibində məcburi auditin payı daha yüksək olmaqla - 71% olduğu halda, könüllü auditin payı – 29% təşkil etəkdədir. Ölkənin xidmət bazarında könüllü auditin payı hələ ki, aşağı olmaqla qalmaqdadır. Mövcud vəziyyət göstərir ki, əksər dünya ölkələri ilə müqayisədə milli audit bazarının segmentləri həm birtərəfli, həm də qeyri-bərabər inkişaf etməkdədir. Digər tərəfdən, məcburi audit xidmətlərinin göstərilməsində yerli audit təşkilatları və sərbəst auditorlar daha çox fərqlənirlər. Bütün bu hallar həm də ölkədə auditə olan ictimai marağın arzuolunan səviyyədə olmamasını və auditorlara müraciətin əsasən qanunvericiliyin tələbindən irəli gəlməsini sübut edir. Azərbaycan Respublikasında son on ildə könüllü audit xidməti növlərindən istifadə etmiş müəssisə və təsərrüfat subyektləri üzrə vəziyyəti bir o qədər də qanəedici səviyyədə qiymətləndirmək qeyri-mümkündür. Çünki, göstərilən audit-məsləhət xidmətləri kifayət qədər çoxçeşidliliyi ilə diqqəti cəlb etmir və həm də belə xidmətlərə müraciət yüksək olur.

Audit xidmətinin əsas və aparıcı növü hesab olunan məcburi audit kifayət qədər inkişaf səviyyəsi ilə fərqlənsədə, lakin bu xidmət sahəsinin təşkilini və inkişaf səviyyəsini qanəedici səviyyədə qiymətləndirmək qeyri-mümkündür. Belə ki, qanunvericiliklə məcburi auditin subyektləri sayılan çoxsaylı müəssisə, təşkilat və təsərrüfat subyektləri üzrə bu xidmətdən yayınma halları yüksəkdir. 2010-cu ildə mövcud qanunvericiliklə audiddən keçməli olan 2679 bələdiyyə orqanının 50%-i, 1570 səhmdar cəmiyyətinin 18%-i, 23298 Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin 2%-i, 1609 xarici investisiyalı müəssisələrin, onların filial nümayəndəliklərinin 26%-i, 47 sığorta təşkilatının 62%-i, 234 birgə müəssisənin 13%-i, 192 bank və kredit təşkilatının 54%-i bu xidmətdən yayınımlar. Belə ki, müvafiq dövrdə məcburi audiddən keçməli olan subyektlərin yalnız 7%-i bu xidmətdən istifadə etmişdir. Son dövrlərdə də bu sahədəki vəziyyət müəyyən dəyişikliklər ilə müşahidə edilmişdir. Belə ki, 2017-ci il ərzində ölkə üzrə 67507 məcburi audit obyektindən 2134-ü (3,2%), 2018-ci ildə isə 47286 məcburi audit obyektindən 3142-si (6,6%) audiddən keçmişdir [4;8]. 2017-2018-ci illər müqayisə edildikdə məcburi audiddən keçən təsərrüfat subyektlərinin sayında 3,5% artım nəzərə çarpmışdır.

Diaqram 1.

Məcburi audiddən keçmə vəziyyətinə görə subyektlərin müqayisəsi (%).

Mənbə: Diaqram 4;8 məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Azərbaycanda regionların sosial-iqtisadi inkişafını təmin etmək məqsədilə dövlət proqramları həyata keçirilməkdədir. Müasir şəraitdə bu və digər dövlət proqramları əsas götürülməklə, audit xidmətinin regionlarda da inkişafına üstünlük verilir. Belə ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasında, Sumqayıt, Gəncə, Lənkəran, Mingəçevir şəhərlərində, Şəmkir, Cəlilabad, Beyləqan, Ağcabədi, Ağdaş, Zaqatala və digər rayonlarda yerli audit

təşkilatlarının və sərbəst auditorların fəaliyyəti təşkil edilmişdir. Xarici audit təşkilatlarının əsas fəaliyyəti daha çox ölkənin paytaxtında cəmləşmişdir. Aparılan tədqiqatlar göstərir ki, son dövrlərdə xidmətin həcmi bəzi regionlarda nisbətən artımı ilə müşahidə edilməkdədir. Belə ki, audit xidməti üzrə yerinə yetirilmiş müqavilələrin xüsusi çəkisinə görə 2000-ci ildə Bakı şəhərinin payı 88% təşkil edirdisə, son dövrdə bu göstərici azalaraq 75%-ə enmişdir. Audit xidmətinin inkişafında regional fərqlər özünü kəskin şəkildə göstərməkdədir. İqtisadiyyat sahələrinin paytaxt və onun ətraf rayonlarında inkişafı, işgüzar mühitin də bu ətrafda cəmlənməsinə təkan vermişdir. Audit xidmətinin sifarişçilərinin məhz çox hissəsinin bu regionda olması göstərilən xidmətlərin xüsusi çəkisində Bakı və onun ətrafının hələ də üstünlük təşkil etməsinə səbəb olmaqdadır. Regionlarda təsərrüfat subyektlərinin maliyyə vəziyyətinin qeyri-qənaətbəxşliyi onların audit xidmətinin bir çox növlərindən bəhrələnmək imkanlarını heçə endirir. Xüsusilə, ölkə regionlarında üstünlük məcburi audit xidmətləri və bələdiyyə orqanlarına göstərilən xidmətlər təşkil edir. Məcburi auditdən keçməli subyektlər üzrə auditdən yayınma halları iqtisadi regionlar üzrə öz fərqliliyi ilə nəzərə çarpmaqdadır. Çünki, məcburi auditdən keçməli olan subyektlərin daha çox hissəsi Bakıda qeydiyyatdan keçib və burada da fəaliyyət göstərməkdədir. Lakin, məcburi auditdən yayınma halları elə paytaxtda da yüksək olaraq qalmaqdadır və bu baxışı tərəfimizdən aparılan tədqiqatlar da göstərməkdədir. Regionlar üzrə fəaliyyət göstərən məcburi audit subyektlərinin auditdən keçmə səviyyəsini aşağıdakı şəkildə təsnifləşdirmək mümkündür:

- ☞ Bakı şəhəri üzrə: 2015-ci ildə -1,4%, 2016-cı ildə -1,1%;
- ☞ Abşeron regionu üzrə: 2015 və 2016-cı illərdə - 1%;
- ☞ Dağlıq Şirvan regionu üzrə: 2015-ci ildə - 4,2%, 2016-cı ildə - 3,9%;
- ☞ Aran regionu üzrə: 2015-ci ildə -3,3%, 2016-cı ildə -2,8%;
- ☞ Şəki-Zaqatala regionu üzrə: 2015-ci ildə - 6,5%, 2016-cı ildə - 6,4%;
- ☞ Lənkəran iqtisadi regionu üzrə: 2015 və 2016-cı illərdə - 3%;
- ☞ Gəncə-Qazax iqtisadi regionu üzrə: 2015-ci ildə - 4%, 2016-cı ildə - 3%;
- ☞ Quba-Xaçmaz iqtisadi regionu üzrə: 2015-ci ildə - 4%, 2016-cı ildə - 3%;
- ☞ Yuxarı Qarabağ iqtisadi regionu üzrə: 2015-ci ildə - 2%, 2016-cı ildə - 1%;
- ☞ Naxçıvan iqtisadi regionu üzrə: 2015-ci ildə - 1%, 2016-cı ildə - 0,1%;
- ☞ Kəlbəcər-Laçın iqtisadi regionu üzrə: 2015-ci ildə - 4%; 2016-cı ildə - 0%.

Ölkə regionlarında məcburi audit subyektlərinin auditdən keçməsinə aşağıdakı qrafikdə daha aydın şəkildə xarakterizə etmək mümkündür.

Qrafik 4.
Regionlar üzrə məcburi audit subyektlərinin auditdən keçmə səviyyəsi (%).

Mənbə: Qrafik 4;8 məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

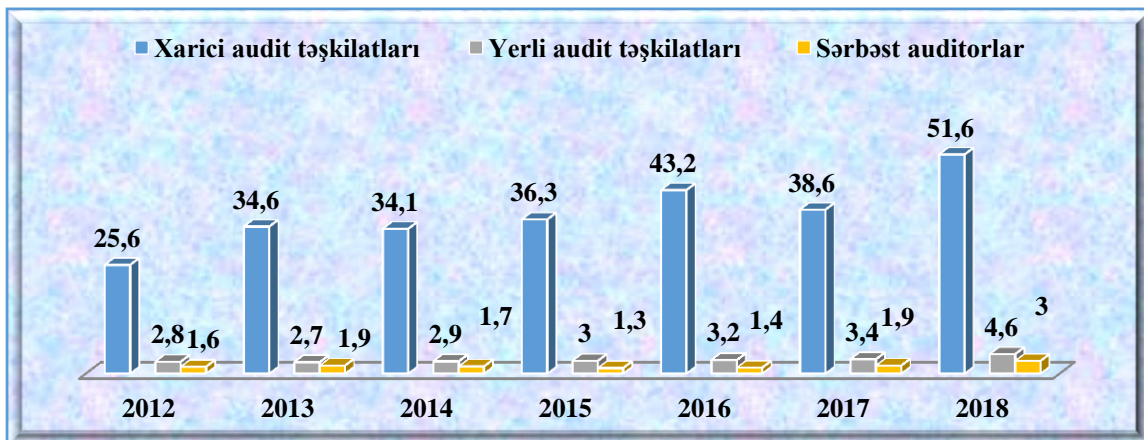

Ölkədə auditedən keçməli olan subyektlərin (xüsusilə də, mövcud qanunvericilik üzrə məcburi audit subyektlərinin) böyük bir qismi bu xidmətdən istifadə etməməkdədir. Mövcud vəziyyət qanunvericilik bazasında olan boşluqlarla, ölkədə audit xidmətinin təşkili və tənzimləmə mexanizminin qeyri-təkmilliyilə, xidmətdən istifadə zərurətinin və bu sahədə məsuliyyət normalarının qeyri-konkretliyi və beynəlxalq təcrübədə olduğu kimi tam aydınlığı ilə ifadə olunmaması ilə bağlıdır. Digər tərəfdən isə, həmin subyektlərin çox vaxt maliyyə vəziyyətinin qeyri-qənaətbəxşiliyi də onların audit xidmətindən istifadə imkanlarının qarşısına ciddi şəkildə sədd çəkir.

Göstərilən audit xidmətlərinin xüsusi çəkisində xarici audit təşkilatlarının payı daha üstünlük (88-90%) təşkil etməkdədir. Belə vəziyyətdə son on ildə müəyyən dəyişiklər baş versə də, lakin ölkənin audit bazarında xarici audit təşkilatları daha üstün rəqabət qabiliyyətliliyinə malik olduğunu sübut etməkdədir. Bu xidmət bazarında müqavilə məbləğlərinin orta dəyərində görə xarici audit təşkilatlarının göstəriciləri yerli auditor təşkilatlarının və sərbəst auditorların müvafiq göstəricilərindən qat-qat üstün olması ilə fərqlənir. 2012-ci illə müqayisədə 2018-ci ildə xarici audit təşkilatlarının icra etdikləri müqavilələrin sayı 20% artmaqla 910 təşkil etmişdir. Müqayisə olunan dövr ərzində yerli audit təşkilatlarının icra etdikləri müqavilələrin sayı 1,4 dəfə, sərbəst auditorların isə 1,3 dəfə yüksəlmişdir. Yerli audit təşkilatlarının və sərbəst auditorların icra etdikləri müqavilələrin sayı xarici audit təşkilatları ilə müqayisədə: 2012-ci ildə - 1,7 dəfə, 2018-ci ildə isə - 1,6 dəfə artıq olması ilə nəzərə çarpır [4;8]. Xidmət bazarında icra olunan müqavilələrin həcmi (məbləği) baxımından isə, xarici audit təşkilatları öz yüksək xüsusi çəkisi ilə daim diqqəti cəlb etməkdədir. Belə ki, 2012-ci illə müqayisədə 2018-ci ildə xarici audit təşkilatlarının icra etdikləri müqavilələrin məbləği 2 dəfə artmaqla - 51,6 milyon manat təşkil etmişdir. Həmin dövrdə yerli audit təşkilatlarının icra etdikləri müqavilələrin məbləği 1,6 dəfə artmaqla - 4,6 milyon manat, sərbəst auditorların icra etdikləri müqavilələrin məbləği isə 1,9 dəfə yüksəlməklə 3 milyon manat səviyyəsinə çatmışdır [4;8]. Tədqiqatlar deməyə əsas verir ki, ölkənin xidmət bazarında yerli audit təşkilatlarının və sərbəst auditorların fəaliyyəti kifayət qədər inkişafı ilə nəzərə çarpmır. Belə ki, 2012-2018-ci illər ərzində icra olunmuş müqavilələrin ümumi məbləğində yerli audit təşkilatlarının və sərbəst auditorların payı 10-15% səviyyəsində (yerli auditor təşkilatları 10%, sərbəst auditorlar 5%) dəyişdiyi halda, xarici audit təşkilatları üzrə bu göstərici 85-90% səviyyəsində olması ilə müşahidə edilir.

Diaqram 2.

Audit üzrə icra olunan müqavilələrin məbləğləri üzrə fərqlər (milyon manat).

Mənbə: Diaqram 4; 8 məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Azərbaycanda xarici audit təşkilatları fəaliyyət istiqamətindən və sahəvi xüsusiyyətlərindən asılı olmayaraq iri və maliyyə cəhətdən inkişaf etmiş təsərrüfat subyektlərinə xidmət göstərirlər. Həmçinin, ölkədə iri iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsində, beynəlxalq maliyyə institutlarından kreditlərin alınmasında, investisiyaların cəlbində, iri təsərrüfat subyektlərinin məcburi auditində əsasən xarici audit təşkilatlarının xidmətlərindən istifadə edilir. Bütün bunlara səbəb isə xarici audit təşkilatlarının ölkə və dünya bazarlarındakı yüksək nüfuzu, təkmil maddi-texniki imkanları, işgüzar-əməkdaşlıq əlaqələrinin coğrafiyasının genişliyidir. Yerli audit təşkilatlarının və sərbəst auditorların sayının son dövrlər nəzərə çarpacaq dərəcədə artmasına baxmayaraq, onların əksər hissəsinin maddi-texniki bazasının zəifliyi, əksər hallarda kadrlarının peşəkarlıq səviyyəsinin müasir tələblərə cavab verməməsi (auditin beynəlxalq tələblərə uyğun aparılması, geniş çeşidli məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi) onların xarici audit təşkilatları ilə yüksək səviyyədə rəqabət aparmasına geniş imkanlar yaratmır.

Ölkənin xidmət bazarında əsas rəqabət daha çox sərbəst auditorlarla yerli audit təşkilatları arasında genişlənməkdədir və bu rəqabətdə tez-tez qeyri-sivil metodlardan istifadəyə də rast gəlinir. Mövcud vəziyyət isə audit xidmətinin göstərilməsi ilə bağlı hüquqi-normativ əsaslara, standartlara riayət olunmaması və xidmət bazarında haqsız rəqabət mühitinin genişlənməsi üçün əlverişli şərait yaradır. Xidmət bazarında qeyri-sağlam rəqabət mühitinin formalaşmasına təsir edən əsas amillərdən biri də auditorlar tərəfindən müqavilə məbləğlərinin əsassız olaraq aşağı salınmasıdır. Belə vəziyyət isə, xidmət bazarında haqsız rəqabət mühitinin genişlənməsinə, son nəticədə isə göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin aşağı düşməsinə öz təsirini göstərmiş olur.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, son dövrdə də audit xidmətlərindən istifadədə qeyri-istehsal təyinatlı sahələrin xüsusi çəkisi üstün olmaqla, ümumi xidmətlərin 65-70%-ni təşkil edir. Bu sektorda əsas üstünlük bank, maliyyə-kredit, sığorta təşkilatlarına, investisiya fondlarına, ölkədə fəaliyyət göstərən digər bu yönümlü xarici təşkilatlara, onların nümayəndəliyinə, qeyri-hökumət təşkilatlarına, bələdiyyələrə məxsusdur. Bu subyektlərə göstərilən əsas xidmətlər məcburi audit xidmətləridir. Könüllü audit xidmətlərindən isə vergi, gömrük məsləhətləri, mühasibat uçotunun qurulması kimi xidmətlər daha yüksək çəkiyə malikdir.

Audit xidmətlərinin məsləhət-konsaltinq yönümlü xidmət növlərindən istifadə səviyyəsi sırf xidmət bazarının tələb və təklif amili ilə sıx bağlıdır. Belə xidmət növündən istifadədə iqtisadiyyat sahələrinin payı öz müxtəlifliyi ilə fərqlənir. Könüllü, məsləhət-konsaltinq xidmətlərinin istifadəsində xarici investisiyalı müəssisələrin, bank-sığorta təşkilatlarının xüsusi çəkisi 70%-dən çoxdur. Müvafiq xidmət növündən istifadə edən xarici investisiyalı müəssisələr kimi sənaye, infrastruktur sahələrində fəaliyyət göstərən subyektlər daha çox seçilir. Bu yönümlü xidmət növünün səmərəsi haqqında cəmiyyətdə geniş informasiyanın olmaması xidmətin əsas inkişaf problemlərindən biri kimi qiymətləndirilə bilər. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsində audit xidmətlərinin 70-80%-i məhz könüllü audit xidmətlərinin payına düşür. Xüsusilə, xidmət bazarının inkişafı baxımından məsləhət-konsaltinq yönümlü audit xidmətlərinin sənaye, kənd təsərrüfatı müəssisələri üzrə təşkilinin təmin olunması, bu sahədə fəaliyyət göstərən təsərrüfat subyektlərinin işində ciddi dönüşün (səmərəli idarəetmə, təkmil maliyyə-iqtisadi nəzarət sisteminin yaradılması, maliyyə intizamının gücləndirilməsi, bazar konyukturasının təhlili, biznes-inkişaf planlarının hazırlanması və s.) yaranması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məsləhət xidmətlərinin göstərilməsində ixtisaslaşmaya ciddi diqqət yetirilməsi xidmətin keyfiyyətinin və səmərəsinin yüksəldilməsi baxımından vacibdir.

Aparılan tədqiqatlar audit xidməti sahəsindəki problemləri aşağıdakı kimi sistemləşdirməyə imkan verir:

- ☞ Auditin aparılmasında çox vaxt qanunvericiliyin tələblərinə riayət edilməməsi;
- ☞ Auditorun peşəkarlığının və səriştəliliyinin kifayət qədər olmaması;
- ☞ Auditorun yoxlama apararkən əhəmiyyətli nöqsanları kifayət qədər aşkar etməməsi;
- ☞ Auditorun müqavilədə öz üzərinə götürdüyü öhdəlikləri tam həcmdə icra etməməsi;
- ☞ Auditorun yoxlama zamanı bəzən obyektivlikdən uzaq olması və qərəzli mövqe tutması;
- ☞ Auditorun verdiyi rəyin subyektin fəaliyyəti haqqında tam və dolğun mənzərə yaratmaması;
- ☞ Auditor tərəfindən tez-tez məxfiliyə əməl edilməməsi;
- ☞ Auditorun peşə-etik normalarına lazımı səviyyədə riayət etməməsi;
- ☞ Auditor xidməti haqqında ölkədə informasiyanın kifayət qədər olmaması;
- ☞ Təsərrüfat subyektlərinin maliyyə vəziyyətlərinin qeyri-qənaətbəxşliyi;
- ☞ Digər səbəblər. Belə səbəblər kimi daha çox auditor tərəfindən audit hesabatının yekun variantının gec təqdim edilməsi, audit yoxlamasının nəticəsinin digər yoxlayıcı təşkilatlar qarşısında müdafiə olunmaması qeyd edilməlidir.

Nəticə

Müasir şəraitdə auditin inkişafı onun qloballaşan iqtisadi proseslərlə təmasını gücləndirməklə, bu xidmət sahəsinin fəaliyyət istiqamətlərinin daha konkretliklə müəyyənləşdirilməsini xüsusi zərurətə çevirməkdədir. Audit xidmətinin ictimai-iqtisadi proseslərdə oynadığı rol, onun dövlət, cəmiyyət, iqtisadiyyat üçün yüksək inam, etibar körpüsü yaradan aparıcı sahələrdən biri olması amili daim nəzərə alınmalıdır. Audit xidmətinin təşkili və inkişafı onun tənzimlənmə mexanizminin müasir tələblər baxımından təkmilləşdirilməsini vacib şərt kimi zəruriləşdirməkdədir. Bu sahədə artıq konkret səmərəli və çevik mexanizmlərdən istifadə olunması öz vacibliyi ilə çıxış edir. Müvafiq tənzimləmə mexanizmləri kimi intizabi, iqtisadi, etik, ictimai mexanizmlər daha çox əhəmiyyət kəsb edir.

Ədəbiyyat

1. “Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış” İnkişaf Konsepsiyası”. Bakı, 2012.
2. Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi. Bakı, 2016.
3. “Azərbaycan Respublikasında auditor xidmətinin inkişaf konsepsiyası (2012-2020-ci illər). Bakı, 2012.
4. Auditorlar Palatasının hesabatları. Bakı, 2010-2019.
5. Yaşar Əzimağa oğlu Məmmədov. Azərbaycan Respublikasında auditor xidmətinin formalaşması və inkişaf perspektivləri. Monoqrafiya. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2006.
6. Yaşar Məmmədov. Auditor xidməti bazarında qiymət siyasəti və onun inkişafı. Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi Aqrar Elm Mərkəzi, Elmi-Tədqiqat Kənd Təsərrüfatının İqtisadiyyatı və Təşkili İnstitutu. Elmi əsərlər toplusu. Bakı, №3, 2010.
7. Yaşar Əzimağa oğlu Məmmədov. Təsərrüfat subyektlərinin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasında auditdən istifadə imkanları. Rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyatın inkişafında davamlılığın təmin olunması. Kollektiv Monoqrafiya. Bakı, Avropa nəşriyyatı, 2013.
8. <http://www.audit.gov.az>
9. <https://www.stat.gov.az>

Яшар Азимага оглу Мамедов

Современное развитие и результаты аудиторской службы в Азербайджанской Республике

Резюме

В статье оценивается современное состояние развитие аудиторской службы в Азербайджанской Республике. Оценивается также состояние использования аудиторских услуг и уровень регионального развития данной услуги. Обращая внимание на сопоставление основных показателей по аудиту с макроэкономическими показателями страны, в этом плане также рассматривается развитие этих услуг. Выдвигает проблемы развития рынка аудиторских услуг, указываются основные направления их устранения.

Ключевые слова: аудит, рынок услуг, региональное развитие, законодательная база, субъекты аудита.

Yashar Azimagha Mammadov

Modern development and results of audit Service in the Republic of Azerbaijan

Summary

The article evaluates the modern development of audit service in the Republic of Azerbaijan from a number of points. The state of use of the types of audit service and the level of regional development of this service are also evaluated. The main indicators of the audit service are compared with the country's macroeconomic indicators, and the development of the service is also considered in this regard. Putting forward the development problems of the audit service market, the main directions of their elimination are shown.

Keywords: audit, service market, regional development, legislative base, audits

Elmi redaktor: i.f.d., dos. M.Zeynalov

Daxil olub: 04.11.2019.

Çapa qəbul olunub: 07.11.2019.